Български език, Приложение / Bulgarian Language, Supplement, 73 (2026), 143–161
Print ISSN: 0005-4283, Online ISSN: 2603-3372
doi: 10.47810/BL.73.26.PR.08

Негацията в българския и новогръцкия език (прояви на симетрия и асиметрия)

Красимира Чакърова, Десислава Димитрова (България)
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
krasian@uni-plovdiv.bg; desislava_dimitrova@uni-plovdiv.bg

Във фокуса на настоящото изследване е езиковата негация в два балкански езика – български и новогръцки. Поради сложността и широкообхватността на този логико-граматичен феномен са разгледани само формалните особености при изразяването му в сравняваните езици. Представени са конкретните негиращи оператори, като е обърнато внимание на такива специфични явления като полинегацията, квазиотрицанието, т.нар. повдигане на отрицанието и др. Основната цел на съпоставката е да акцентува върху проявите на междуезикова симетрия и асиметрия, както и да се илюстрира разликата между морфологичната и синтактичната експликация на отрицателна семантика в естествените езици.

Ключови думи: негация; съвременен български език; новогръцки език; междуезикова симетрия и асиметрия

Negation in Modern Bulgarian and Modern Greek: Instances of Linguistic Symmetry and Asymmetry

Krasimira Chakarova, Desislava Dimitrova (Bulgaria)
Paisii Hilendarski University of Plovdiv
krasian@uni-plovdiv.bg; desislava_dimitrova@uni-plovdiv.bg

The present study focuses on linguistic negation in two Balkan languages – Modern Bulgarian and Modern Greek. Given the complexity and broad scope of this logico-grammatical phenomenon, only its formal features in both languages have been examined. Specific negative modifiers are discussed with attention to phenomena such as polynegation, quasi-negation, and the so-called negation raising. The main aim of the comparison is to illustrate the differences between the morphological and syntactic expression of negative semantics in natural languages.

Keywords: negation; Modern Bulgarian; Modern Greek; interlingual symmetry and asymmetry

© Красимира Чакърова, Десислава Димитрова, 2026
Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0). /
© Krasimira Chakarova, Desislava Dimitrova, 2026
This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

Както основателно отбелязва Е. В. Падучева, отрицанието е „удивително всеобхватна и всепроникваща категория“ (Падучева/Paducheva 2013: 256), която се осмисля в пряка връзка с идеята за афирмативност (утвърждение)[1]. Изучаването му привлича интереса на учени от различни области – логика, философия, лингвистика, етнология, литературознание и др. Независимо от това би могло да се каже, че конкретно в българското езикознание проблемите, свързани с негацията, не са интерпретирани в детайли. Спорадични са и изследванията на този езиков феномен в съпоставителен ракурс.

Споменатите факти мотивират нашия интерес към темата. Вниманието ни е насочено към приликите и разликите между начините, по които се експлицира отрицателна семантика в два балкански езика – български и новогръцки. Поставяме си две основни цели: 1) използвайки дескриптивния и съпоставителния метод, да опишем накратко най-ярките формални особености на езиковото отрицание в съвременния български и новогръцки език; 2) да коментираме най-съществените прояви на междуезикова симетрия и асиметрия при изразяването на негация.

Необходимо е да уточним, че изборът на новогръцкия език като един от обектите за съпоставка не е случаен. Имаме основания да смятаме, че той би дал възможност да се открояят типологическите разлики между т.нар. синтактичен (изразяван от синтактични конструкции) и морфологичен (проявяващ се на равнището на словоформата) модел при изразяването на предикативно (общо) отрицание[2].

В структурно отношение изследването се състои от две части. В първата ще представим накратко (предвид ограниченията в обема на изложението) най-важните характеристики на езиковата негация в съвременния български език, а във втората ще разгледаме по-подробно изразяването на отрицание в новогръцкия език. Подобен акцент е напълно обясним, като се има предвид, че въпросите, свързани с негацията в гръцкия език, са сравнително слабо проучени в нашето езикознание[3].

I. Отрицанието в съвременния български език

1.1. При изразяването на общо отрицание се използват граматичната проклитика ***не*** и спомагателните глаголи ***няма*** (в парадигмата на следходните темпорални форми) и ***недей*** (във второлични императивни форми, т.е. при изразяване на забрана към второ граматично лице) – срв.: *Аз* ***не*** *заминах за София*; *Може би сестра ти* ***няма*** *да ми прости* (инд.); ***Не бих предположил****, че ме лъже* (конд.); *Навярно* ***не е живеел*** *при родителите си* (конкл.); ***Не*** *пей; Да* ***не*** *влиза!* ***Недейте*** *да пеете!* (имп.)[4].

Съпоставката между диахронните и синхронните показания ни дава основание да заключим, че съвременният модел на българското общо отрицание посредством употребата на граматичния негиращ маркер ***не*** (***няма, недей***) се е унифицирал в хода на езиковия развой. Функционирането на този маркер се отличава с фиксираност на словореда, моносемантичност, максимална специализация и системност на изразяването – съществени аргу-

менти в подкрепа на концепцията за неговата граматикализация в езиковата система (Чакърова/Chakarova 2019; Чакърова, Колева/Chakarova, Koleva 2021).

Ярка особеност на нашия език е съществуването на специфична глаголна морфологична категория, представена от привативната опозиция отрицателност – неотрицателност (с главно значение положителен статус), която И. Куцаров нарича статус[5], а К. Чакърова – екзистенциален статус[6] на действието (резултата от действието) или състоянието (вж. Чакърова/Chakarova 2020, Чакърова/Chakarova 2024). Маркиран член в категорията е грамемата отрицателност (отрицателен статус), изразяваща отсъствие (отрицание) на действие (резултат от действие) или състояние. Формални показатели на тази грамема са вече споменатите маркери: неударената граматична частица ***не*** и негаторите ***няма и недей*** (които включват в състава си ***не***). Те могат да се определят като ядрени оператори (у И. Куцаров – „модификатори“) на вербалната негация.

Наред с тях българският език разполага с богата система от периферийни оператори (фонетични, деривационни, лексикални и синтактични) за изразяване на отрицателна семантика, участващи в микрополето на грамемата отрицателност (в рамките на функционално-семантичната категория полярност[7]), основната част от които са били обект на научна дескрипция (вж. напр. у Чакърова/Chakarova 2019, Чакърова/Chakarova 2023, Чакърова, Кръстева/Chakarova, Krasteva 2024). Наблюденията ни върху ексцерпирания езиков материал показват, че нерядко ядрените и периферийните средства се съчетават помежду си на равнището на изречението. Някои от тях могат да имат и самостоятелна употреба (предимно в елиптични изречения) – срв.: *Ще ѝ кажа всичко. / **Недей***!

1.2. При изразяване на частно отрицание в българското изречение се използва акцентуваната частица ***не*** в позиция преди конкретен актант или сирконстант – срв.: *Мисля, че **не** той е допуснал грешката*, *Ще дойда, но **не** утре*. В този случай формантът ***не*** функционира не като граматичен, а като периферен лексикален (и синтактичен) статусен оператор (по-подробно вж. Чакърова/Chakarova 2019). Причината да разглеждаме маркера на частното („конституентно“, „специално“) отрицание към групата на периферийните негиращи оператори в нашия език са две:

а) Дихотомията „общо (предикативно) – частно“ отрицание не рефлектира в наличието на различно маркирани морфологични парадигми (граматично маркирано е само предикативното, т.е. приглаголното отрицание). Частното отрицание се нуждае от допълнително уточняване (Шамрай/Shamray 1981: 156).

б) Нерядко при изразяване на частноотрицателно значение се използва предикативно (т.е. статусно) отрицание – срв.: *Той **не** говори бавно = Той говори **не** бавно (а бързо)*. В подобни случаи специалистите говорят за т.нар.

повдигане на отрицанието (представяне на частното отрицание като общо, напр. ***Не*** *искам кафе, а чай = Искам* ***не*** *кафе, а чай*)[8].

1.3. Важно е да се отбележи, че морфологичната природа на приглаголното (статусно) отрицание в съвременния български език изобщо не противоречи на идеята за неговата специфична синтактична реализация, т.е. за знаковото му функциониране на равнището на изречението. Срв. у А. А. Шнирко: „[...] собствено синтактични проявления на категорията отрицание, абсолютно несвързани нито с морфологичните, нито с лексикалните характеристики на участващите в нейното изразяване единици, не съществуват, доколкото в синтаксиса се проявяват и взаимодействат (в различна степен и с различна сила) и морфологичните, и лексикалните свойства на изреченските компоненти“ (Шнирко/Shnirko 1995: 101 – 102).

Смятаме, че връзката между граматикализираната отрицателна полярност в съвременния български език (категорията екзистенциален статус) и синтактичните негиращи модификатори е аналогична на отношението между изреченската модалност и глаголната морфологична категория наклонение. В контекста на функционално-семантичната граматика това е отношение между ядрени и периферийни негиращи средства.

С оглед съпоставителния характер на настоящото изследване тук няма да разглеждаме всички синтактични негиращи оператори в нашия език. Ще отделим специално внимание единствено на изреченията със съотносителните отрицателни съюзи ***ни-ни***, ***нито-нито, нито-ни, ни-нито,*** чиято функция е не само да свързват, но и да подчертават всяка от съединяваните синтактични единици (еднородни части или прости изречения), изразявайки отрицателна семантика**.** Тази група синтактични модификатори се намират в непосредствена близост до ядрото на функционално-семантичното поле на отрицателната полярност. Причината е, че при определени контекстови условия могат да функционират като автономни, т.е. да изразяват общо (предикативно) отрицание без участието на маркирана статусна глаголна форма в роля на сказуемо. Срв.: ***Нито*** *религията,* ***нито*** *дипломацията,* ***нито*** *ООН можеха тук да помогнат* (Й. Радичков); *По едно време излезе Торашко каменарят, погледна към другоселеца, но* ***нито*** *го видя,* ***нито*** *го позна* (Й. Йовков); ***Нито*** *аз успях да се превърна в човек,* ***нито*** *успях да разменя себе си за нещо друго* (С. Томова) и др.[9] С оглед формулираните критерии за „разпознаване“ на периферийните модификатори е важно да спомена липсата на облигаторност на синтактичния строеж (напр. първото от цитираните изречения е еквивалентно на: ***И*** *религията,* ***и*** *дипломацията,* ***и*** *ООН* ***не*** *можеха тук да помогнат* (ядрен модификатор)[10].

Р. Ницолова (вж. Ницолова/Nitsolova 1974) обръща внимание върху факта, че когато споменатите съюзи свързват еднородни части в структурата на просто изречение или съотносителни подчинени изречения в състава на сложно смесено изречение и са в постпозиция по отношение на даден глагол сказуемо (на съответното просто изречение или на

главното изречение в сложното смесено), е задължително този предпоставен глагол сказуемо да бъде в отрицателна форма (т.е. наблюдава се дублиране на отрицанието) – срв.: ***Не*** *казах* ***нито*** *на майка ми,* ***нито*** *на баща ми,* а не **∅ Казах* ***нито*** *на майка ми,* ***нито*** *на баща ми*; *Той* ***не*** *разбра* ***нито*** *къде да отиде,* ***нито*** *кого да повика*, а не **Той ∅ разбра* ***нито*** *къде да отиде,* ***нито*** *кого да повика*.

1.4. Характерна особеност на българския език (както и на всички славянски езици) е фактът, че той е език от полинегативен тип – при употребата на отрицателни местоимения или наречия (за изразяване на обща негация) задължително се изисква наличие на приглаголно отрицание – срв.: *В стаята* ***не*** *видях* ***никого***, но: (**В стаята видях* ***никого****; *В стаята* ***не*** *видях някого*). С други думи, налице е склонност към употреба на два и повече отрицателни компонента в границите на едно изречение.

1.5. Както неведнъж е отбелязвано в лингвистиката, езиковото отрицание има по-широк обем и повече функции от логическото. Факт е, че употребата на отрицателни средства невинаги служи за изразяване на отрицателно съждение, напр. *Боя се да* ***не*** *ме излъже* (вж. Илиева/Ilieva 1995; Кордовска/Kordovska 1998), а негативна семантика могат да изразяват и изказвания без експлицитен отрицателен оператор – срв. напр. *Кой ти знае? = Никой не знае*[11].

Конкретно в българския език (както и в много други езици) се наблюдават редица случаи на квазиотрицание, напр.: *Стой тук, докато* ***не*** *се върна; Кой ли* ***не*** *се изказа за ваксините!;* ***Не*** *искаш ли да ми кажеш какво се случи?; Какво ли* ***не*** *преживях там!; Страхувам се да* ***не*** *сгреша; Той едва* ***не*** *се подхлъзна* и др. Опитвайки се да тълкуват това интересно явление, учените стигат до различни изводи:

- В част от примерите частицата ***не*** функционира като словообразувателен елемент (напр. в конструкции от типа *кой ли* ***не,*** *едва ли* ***не,*** *да* ***не*** *би да* и др.);
- Частицата ***не*** може да се прехвърля от главното към подчиненото изречение, за да отбележи „края на дадено действие и замяната му с обратното“ (такъв е случаят с подчинените изречения със съюза ***докато,*** вж. Търпоманова/Tarpomanova 2017);
- Частицата ***не*** може да се употребява преносно като модален маркер и да изразява хипотетичност, предположителност, апрехенсивност (нежелана възможност) – срв.: *Едва* ***не*** *му повярвах* (= *Щях да му повярвам*); *Едва ли* ***не*** *е излъгала* (= *Сигурно е, че е излъгала*); *Страх ме е да* ***не*** *полудея* (= *Страх ме е, че ще полудея, а това не е желателно*). За подобни примери Л. Илиева употребява термина „магично отрицание“ – „граматикализирана проява на архаично отношение към езика“ (Илиева/Ilieva 1995: 24–25).

Би могло да се обобщи, че както квазиотрицанието, така и имплицитното отрицание са асиметрични лингвистични феномени, при които формата не съответства на съдържанието.

1.6. Друга особеност при изразяването на негация в съвременния български език е свързана с това, че освен като ядрен оператор за негация в парадигмата на следходните темпорални форми глаголът ***няма*** (предимно безл.) се използва и като негиращ глагол с екзистенциално значение – срв.: *В стаята* ***няма*** *хора*; ***Няма(м)*** *на кого да се доверя;* ***Нямаше*** *смисъл да се оправдаваш* и др. под.

1.7. В роля на респонсив (дума изречение, с която се дава положителен или отрицателен отговор на въпрос) се използват частицата ***не*** и спомагателните глаголи ***няма*** **и** ***недей***. Срв.: *Да ти сипя ли чай? –* ***Не****.* / ***Недей****!; Ще дойдеш ли? / –* ***Няма****./ –* ***Не****.*

II. Отрицанието в новогръцкия език

2.1. Една от най-ярките особености на гръцкото отрицание е фактът, че то се изразява посредством няколко отрицателни частици, които се използват в различни по тип аналитични морфологични форми и синтактични конструкции. Срв.: „Синтактичното отрицание в гръцки се осъществява главно чрез отрицателни частици ***δέ(ν), μή(ν)*** и ***όχι***, които са семантично еднакви, но се използват в определени видове конструкции“ (Ангелиева/Angelieva 1980: 101)[12]; „С частиците „*δε(ν)/μη(ν)* + глагол“ (Κρασανάκης/Krasanakis 2000: 116) се изразява приглаголното отрицание.

Важно е да се отбележи, че частицата ***δε(ν)*** (от старогр. οὔδέν – *нищо*) се употребява само в приглаголна позиция, т.е. при изразяване на общо отрицание. Тя не функционира самостоятелно. При образуване на отрицателно бъдеще време ***δε(ν)*** се свързва с футуралната частица ***θα*** (букв. ***не ще***) – *срв.:* ***Δεν θα*** *πάω εκεί (****Не ще*** *ходя там =* ***няма да*** *ходя там*[13]). Относителното бъдеще време се образува също с ***δε(ν) + θα,*** но глаголът е в имперфект – срв.: ***Δεν θα*** *με συγχωρούσες* (букв. *(Ти)* ***не ще*** *ми простеше*[14] *= Ти нямаше да ми простиш).*

Частицата ***μη(ν)*** се използва преимуществено при изразяване на прохибитивно значение (Τριανταφυλλίδης/ Triantaphyllidēs 1982: 149) (тогава е в позиция пред глаголи в сегашно време, 2.л. ед./мн.ч., или след конюнктивните частици *ας* и *να* – за всички лица и числа) – срв.: *μην κλείνεις/κλείνετε (не затваряй/ затваряйте); ας μην αγοράζω, ας μην αγοράζει (нека не купувам /купува)* и др.; *να μην αγοράζω, να μην αγοράζει (да не купувам / да не купува)* (Μπαμπινιώτης, Κοντός/Bampiniōtēs, Kondos 1967: 181). В някои случаи *ας* и *να* са изпуснати, но се подразбират. Срв.: *„****μην*** *ξεχνάμε πώς... 'για* ***не*** *забравяме, че ...'(=* *να/ας* ***μη****)“* (Mackridge 1985: 299) (почерн. е наше). Тук е мястото да допълним, че частицата *μην* се използва и в подчинени изречения, в които е налице *να*, но в този случай тя функционира не като частица, а като подчинителен съюз. В посочения пример *να* е в съчетание с предлога *για (για να = за да).* Срв.: ***Ας*** *πάμε, για να* ***μην*** *πει ότι* ***δεν*** *τον καταδεχόμαστε* (примерът е на Κρασανάκης/Krasanakis 2000: 124) / ***Нека*** *тръгнем, за да* ***не*** *каже, че* ***не*** *го приемаме* (почерн. и подчерт. е наше). Във

второто подчинено изречение, в което не е налице *να* нито като прост подчинителен съюз, нито като част от съставен подчинителен съюз, негиращ маркер е частицата ***δεν***. Интересен пример, в който ***μην*** се появява след *μπορεί να* (*може да*), откриваме у А. Цангалидис: *Αν τον έβλεπα στο δρόμο αύριο, μπορεί να* ***μην*** *τον γνώριζα* (Τσαγγαλίδης/Tsangalidēs, http: 5); *Ако го видех на улицата утре, може да* ***не*** *го познаех* (букв.) */ Ако го видя на улицата утре,* ***няма*** *да го позная/****не*** *бих го познал* (почерн. е наше). Откриваме примера сред други, с които изследователят описва неутрализацията и транспозицията по време, без да споменава терминологично явленията, но посочва, че „много често едно изречение с „бъдеще“ време може да се отнася за настояще, или пък изречение със „сегашно“ време може да се отнася за бъдеще и т.н.“ (Τσαγγαλίδης/Tsangalidēs, http: 4). По наше мнение е малко спорно дали в случая е налице транспозиция по време, защото имперфектните форми в съчетание с условния подчинителен съюз в изведения пример носят условна семантика. Същият автор диференцира таблично времевите форми на изявителното наклонение и конюнктивните форми с оглед на начина, по който изразяват негация. Отрицателните индикативни форми се конструират с ***δεν****,* а формите на подчинителното наклонение – с ***μη(ν)*** (Τσαγγαλίδης/Tsangalidēs, http: 7). Прохибитивната семантика на ***μην*** е ясно доловима и в примери от вида Ζυμώνουμε μέχρι να **μην** κολλάει το ζυμάρι στα χέρια μας. ‘Месим, докато тестото **спре** да се залепва по ръцете ни.’(примерът и преводът са на Търпоманова, Добрева/Tarpomanova, Dobreva 2018: 7)[15].

В случаи на елипса на глаголния компонент частицата ***μη(ν)*** се употребява в пряко съчетание с неглаголни елементи – напр. ***Μη*** *έτσι* (= *Не* (*прави*) *така!*), ***Μη*** *ψέματα* (разг.) (= ***Не*** (*говори*) *лъжи!*)[16].

За да обобщим наблюденията си върху начините за изразяване на общо отрицание в новогръцкия език (в парадигмата на индикатива и на субективните наклонения), можем да използваме следната таблица:

Приглаголното отрицание в новогръцкия език и функционалните му еквиваленти в съвременния български език

Οριστική (индикатив) (отрицание се образува с частицата ***δεν***)
δεν *γράφω* (презенс) ***не*** *пиша* ~~***δεν***~~ *γράψω* (презенс) ~~***не***~~ *напиша* ***δεν*** *έγραφα* (имперфект) ***не*** *пишех/****не*** *напишех* ***δεν*** *έγραψα* (аорист) ***не*** *написах/****не*** *писах* ***δεν*** *έχω γράψει* (перфект) ***не*** *съм написал/****не*** *съм писал* ***δεν*** *είχα γράψει* (плусквамперфект) ***не*** *бях написал/****не*** *бях писал* ***δεν*** *θα γράφω* (футурум, имперфектив) ***няма*** *да пиша* ***δεν*** *θα γράψω* (футурум, перфектив) ***няма*** *да напиша* ***δεν*** *θα έγραφα* (футурум претерити, имперфектив) ***нямаше*** *да пиша*

δεν *θα έγραψα* (футурум претерити, перфектив) ***нямаше*** *да напиша* ***δεν*** *θα έχω γράψει* (футурум екзактум) – ***няма*** *да съм написал/****няма*** *да съм писал* ***δεν*** *θα είχα γράψει* (футурум екзактум претерити) – ***нямаше*** *да съм написал/****нямаше*** *да съм писал*
Προστακτική (императив) (отрицание се образува с частицата ***μη(ν)***
μην *γράφεις/ γράφετε* (*не пиши/не пишете*)
Υποτακτική (конюнктив) (отрицание се образува с частицата ***μη(ν)***

С частиците *ας* и *να* – конюнктив в гр.; с частиците *нека* и *да* се образува императив в бълг.	Със съюза *να (да)* в самостойна употреба или като компонент на съставен подчинителен съюз, напр.: ***για να (за да), ώστε να (та да)*** и др.
ας/να ***μην*** *γράφω* *нека/да* ***не*** *пиша*	*Θέλω* <u>*να*</u> ***μην*** *έρθω.* *Искам да* ***не*** *дойда.*
ας/να ***μην*** *γράψω* *нека/да* ***не*** *напиша*	*Σου είπα* <u>*να*</u> ***μην*** *ξεχνάς.* *Казах ти да* ***не*** *забравяш.*
ας/να ***μην*** *έγραφα* *нека/да* ***не*** *пишех*	*Έρχομαι* <u>*για να*</u> ***μην*** *σπουδάσω.* *Идвам, за да* ***не*** *уча.*
ας/να ***μην*** *έχω γράψει* *нека/ да* ***не*** *съм писал/написал*	*Μιλούσε σιγά* <u>*ώστε να*</u> ***μην*** *τον ακούνε όλοι.* *Говореше тихо, та да/така че да не го чуват всички.*
ας/να ***μην*** *είχα γράψει* *нека/да* ***не*** *бях писал/написал*	*Μπορούμε* <u>*να*</u> ***μην*** *μιλήσουμε.* *Можем да не говорим.* (На бълг. „да“ в тези случаи се осмисля като частица, която е част от съставно глаголно сказуемо.) *Πρέπει να* ***μην*** *γράψεις.* *Трябва да* ***не*** *пишеш.* (На бълг. „да“ в тези случаи се осмисля като частица, която е част от съставно глаголно сказуемо.)

Υποθετικός λόγος (кондиционал) (отрицание се образува с частицата ***δεν***)
В новогръцкия език няма отделна форма за кондиционал. Условно значение се образува от частицата *θα* + имперфект / аорист / плусквамперфект. *θα* + имперфект (тази форма изцяло съвпада с гръцкия футурум претерити от имперфектив) ***δεν*** *θα έγραφα (**не** бих писал; **нямаше** да пиша)* ***Δεν*** *θα έγραφα, αν ήξερα.* (***Не*** *бих писал, ако знаех. = **Нямаше** да пиша, ако знаех.*) *θα* + аорист (тази форма изцяло съвпада с гръцкия футурум претерити от перфектив) ***δεν*** *θα έγραψα* ***Δεν*** *θα έγραψα το γράμμα, αν ήξερα. (**Не** бих написал писмото, ако знаех. = **Нямаше** да напиша писмото, ако знаех.)* *θα* + плусквамперфект (тази форма изцяло съвпада с гръцкия футурум екзактум претерити) ***δεν*** *θα είχα γράψει (**не** бих бил писал/ написал; **нямаше** да съм писал/ написал)* ***Δεν*** *θα είχα γράψει, αν ήξερα. (**Не** бих бил писал/написал, ако знаех. = **Нямаше** да съм писал/написал, ако знаех.)*

С оглед на по-доброто осмисляне на представения в таблицата илюстративен материал ще направим някои важни уточнения.

Най-напред се налага да отбележим, че подобно на ситуацията в българския език новогръцкият език се характеризира с това, че в структурата на главни (автономни) изречения глаголите от свършен вид в презенс не могат да функционират нито в отрицателна, нито в положителна форма (***~~δεν~~*** *γράψω/* ***~~не~~*** *напиша – срв.: *Γράψω/**δεν** γράψω γράμμα στη Μαρία *Напиша/Не напиша писмо на Мария).* В подчинени изречения обаче употребата е граматична и в двата езика. Срв.: *Ако **не** напиша съобщението, няма да го знаят (Αν **δεν** γράψω το μήνυμα, **δεν** θα το ξέρουν*).

За разлика от българския език, в който и от свършените, и от несвършените по вид глаголи, както и от итеративите могат да се образуват и деветте темпорални форми в индикатив, в новогръцкия език имперфектът се образува единствено от имперфективни глаголи, а аористът, перфектът, плусквамперфектът, футурум екзактум и футурум екзактум претерити, т.е. аористът и всички резултативни времена, се образуват само от перфективни глаголи. По тази причина в таблицата българските аналози на гръцките перфектни форми са дадени и с глагол от свършен вид, и с глагол от несвършен

вид. От друга страна, са обособени по две отделни времеви форми за футурум и футурум претерити, тъй като тези темпорални форми се образуват свободно и от перфективи, и от имперфективи. Специално внимание заслужава фактът, че българските форми от вида *нямаше да пиша/напиша* се предават на гръцки с отрицателната частица *δεν* в комбинация с частицата за бъдеще време *θα* и формите на аориста и имперфекта, които носят информацията за глаголния вид. Срв.: ***δεν θα*** *έγραφα* (букв. ***не ще*** *пишех* (***нямаше*** *да пиша*); ***δεν θα*** *έγραψα* (букв. ****не ще*** *написах* (***нямаше*** *да напиша*).

Отрицателното бъдеще резултативно се образува отново от комбинацията ***δεν*** *θα* + форма в перфект. В тези форми видът е контекстово обусловен, тъй като перфект се образува само от перфективни глаголи. Срв.: ***δεν*** *θα έχω γράψει* (букв. ***не*** *ще съм писал/написал*) *(**няма** да съм писал/написал).* Отрицателното относително бъдеще резултативно се формира от ***δεν*** *θα* + форма в плусквамперфект. Видът на глагола отново е контекстово зависим поради невъзможността от имперфективни глаголи да се образуват перфектни времена. Срв.: ***δεν*** *θα είχα γράψει* (букв. ***не*** *ще бях писал/написал;* ***нямаше*** *да съм писал/написал*).

Специално внимание заслужава въпросът за рестрикциите при образуване на прохибитивни форми в новогръцкия език. За разлика от ситуацията в нашия език тук е невъзможно съчетаването на отрицателен формант със специализирана императивна форма – срв.: *γράφε – пиши*; **** μην*** *γράφε* (нграматично) – *не пиши*. Както се вижда в таблицата, отрицателните повелителни форми са само аналитични и се образуват от частицата *μη(ν)* + спрегаемия глагол в сегашно време (или формите на глагола в подчинително наклонение според авторите на някои системни гръцки граматики, напр. Τριανταφυλλίδης/Triantaphyllidēs 1982: 280).

Гръцките частици *ας* и *να* са аналози на българските частици *нека* и *да*, с които се образуват аналитичните повелителни форми. В новогръцкия език обаче конструкциите с тези частици се причисляват към подчинителното наклонение. Използват се в изречения от типа *Επειδή δεν έχω χρόνο,* ***ας μην γράφω*** *πολλά (Тъй като нямам време,* ***нека не пиша*** *много).*Частицата *να* функционира и като съюз, а може да бъде и част от съставен съюз, напр.: *για να (за да), ώστε να (та да).* Срв.: *Μιλούσε σιγά ώστε* ***να μην*** *τον ακούνε όλοι (Говореше тихо,* ***та да/така че да не*** *го чуват всички)*.

Що се отнася до кондиционала в съвременния гръцки език, е важно да подчертаем, че той не притежава собствен морфологичен маркер. С условно значение се използват различни конструкции, като съществена роля за реализация на модалната семантика изпълнява изреченският контекст. В едно от най-известните си съчинения П. Асенова цитира гръцкия учен М. Триандафилидис, който отбелязва, че формите за изразяване на условност в новогръцкия език „по граматически статус се отнасят към т.нар. „синтактични наклонения“, които нямат самостоятелни морфологични форми, а се образуват перифрастично (Триандифилидис, цит. по Асенова/Asenova 2002/2015:

222). Авторката допълва, че типовете конструкции са два, като единият е основен и се образува от частицата *θα* + имперфект *(θα έκλεινα = ще затворех)*, а другият тип „ήθελα κλείσει / κλείνει ‘щях да затворя/ затварям‘, т.е. имперфект от „искам“ + петрифициран инфинитив (аористен) на спрегаемия глагол, е ограничен само в катаревуса“[17] (Асенова/Asenova 2002/2015: 222).

2.2. Частицата *όχι* се използва за изразяване на частно отрицание, срв.: *Είμαι σίγουρος ότι θα του πει, αλλά **όχι** σήμερα (= Сигурен съм, че ще му каже, но **не** днес*), *Θα αγορασω φρούτα, αλλα **όχι** λαχανικά* (= *Ще купя плодове, а **не** зеленчуци*, *Έρχεται **όχι** πολύ νωρίς (= Идва не много рано*) (примерът е на Veludis 1982: 57) и др.

2.3. Явлението дублиране на отрицанието (полинегация) е характерно и за новогръцкия език – срв.: ***Δεν** είπα **τίποτα** σε **κανέναν** από την οικογένεια – **ούτε** στη μητέρα μου, **ούτε** στον πατέρα μου, **ούτε** στην αδερφή μου/ букв. **Не** казах **нищо** на **никого** от семейството – **нито** на майка ми, **нито** на баща ми, **нито** на сестра ми.*

2.4. В новогръцкия език няма специален глагол с негираща екзистенциална семантика, аналогичен на бълг. ***няма***. Споменатото значение се изразява посредством отрицателни форми на глаголите *εχώ* и *υπάρχω* – срв. напр.: ***Δεν** έχει* *άνθρωποι στο δωμάτιο* (= *В стаята няма хора,* букв. **Не има хора в стаята); **Δεν** υπάρχουν άνθρωποι στο δωμάτιο* (= *В стаята не съществуват / не са налични хора*), ***Δεν** εχει /έχω σε ποιον να εμπιστευτώ*. (= *Няма(м) на кого да се доверя,* букв. **Не има(м) на кого да се доверя*) и др.

2.5. Специален интерес представлява въпросът за изразяване на негация в причастната система на гръцкия глагол. Ще започнем с уточнението, че ***μην*** е единственият негиращ маркер при употребата на деепричастия – срв.: ***Μην** ζέροντας αυτό, εγώ τήν κάλεσα* (= ***Не** знаейки това, аз я поканих*). В граматиката на Холтън и кол. е уточнено, че ***μη*** (без финално *ν*) се използва за отричане на съществителни и прилагателни, като се среща и в идиоматични изрази. Срв.: *Αυτό το δωμάτιο είναι για **μη** καπνιστές (Стаята е за **не**пушачи); Και **μη** χειροτερά! (**Дано не** стане по-зле!)* (Holton et al. 2004: 210–211) (почерн. и подчер. е наше). Този факт отбелязва и българската изследователка Г. Брусева в свое изследване за гръцките причастия, позовавайки се на Х. Смит – срв.: „В зависимост от значението на членната морфема (индивидуална или генерична употреба), се променя и отрицанието при причастието. При обобщаваща употреба негацията е μη, напр. ὁ μη μαχόμενος στρατιώτης *‘(всеки) несражаващият се войник’*, а при индивидуална употреба отрицанието е οὐ, напр. *ὁ οὐ μαχόμενος στρατιώτης ‘несражаващият се (в момента) войник’* (Смит, цит. по Брусева/Брусева 2013: 173–174).

В някои случаи частицата ***μην*** се употребява съвместно с ***δεν*** и изразява апрехенсивно значение – срв.: *Φοβάμαι **μή δέν** ήρθε (= Страхувам се да не би да **не** е дошъл*) (Ангелиева/Angelieva 1980: 104).

2.6. В роля на респонсиви в новогръцкия език се използват частиците ***όχι*** и ***μη*** – срв.:

*– Θέλεις τσάι; / – **Όχι** (= – Искаш ли чай? / – **Не**)*, *– Θα έρθεις;/ – **Όχι*** (= *Ще дойдеш ли? / – Не.),*

*– Να φτιάξω καφέ; / – **Μη!** (= – Да направя ли кафе? /– **Недей**!).*

2.7. Подобно на ситуацията в българския език, отрицателна семантика в новогръцки може да се изрази и посредством съотносителните съюзи (у Ф. Ангелиева – повторените частици, вж. Ангелиева/Angelieva 1980: 107) ***ούτε-ούτε, ουδέ-ουδέ***[18], ***μήτε-μήτε, μηδέ-μηδέ*** – срв.: ***Ούτε*** *η Μαρία* ***ούτε*** *ο Στέφανος με ξέρουν καλά* (= ***Нито*** *Мария,* ***нито*** *Стефан ме познават добре*). Прави впечатление, че и тук глаголът сказуемо след конструкцията със съотносителния съюз може да бъде в положителна форма. Едва ли би било основателно този факт да се тълкува като балканска особеност, тъй като в румънския и в албанския език в същата позиция има отрицателни форми.

В безглаголни изречения частицата ***ούτε*** може да бъде употребена и самостоятелно – срв.: ***Ούτε*** *βήμα πίσω!* (= ***Нито*** *крачка назад!*).

Ф. Ангелиева отбелязва, че в прости изречения глаголът сказуемо може да се отрече само с частицата ***ούτε*** (***=*** *дори* (*и) не*) *– срв.: Εγώ* ***ούτε*** *ήξερα (= Аз дори и не знаех*; букв**. ****Аз* ***нито*** *знаех* (вж. Ангелиева/Angelieva, цит. съч.: 106).

2.8. В новогръцкия език се срещат и различни примери за употреба на квазиотрицание, някои от които са резултат от синтактична транспозиция (въпросително вм. подбудително изречение) – срв. напр. ***Δεν*** *θέλεις να μου πεις τι έγινε;* (***Не*** *искаш ли да ми кажеш какво стана? = Кажи ми какво стана!*), ***Δεν*** *μου λες ήρθε η αδερφή σου; (****Не*** *ми казваш дали дойде сестра ти = Кажи ми дали дойде сестра ти!).* Употреби от този тип са характерни и за българския език, но са значително по-редки. Други случаи на квазиотрицание наблюдаваме в изречения като: *Φοβάμαι να* ***μην*** *κάνω λάθος (= Страхувам се да* ***не*** *направя грешка); Απ'τό ίδιο σχολείο* ***δεν*** *είμαστε;* (= ***Не*** *сме ли от същото училище?*); *Τι* ***δεν*** *έζησα εκεί!* (= *Какво ли не преживях там!*), *Αμφιβάλλω αυτή να* ***μην*** *έχει αργήσει (= Σίγουρα έχει αργήσει) (= Едва ли* ***не*** *е закъсняла! = Със сигурност е закъсняла)* и др.

III. Заключителни изводи

Дори беглият поглед върху начините за изразяване на негация в двата сравнявани езика убедително показва една съществена разлика: докато българският език притежава монолитна микросистема от отрицателни форманти (***не***, ***няма*** и ***недей***, последните два от които съдържат ***не*** и са се специализирали при изразяване на следходност, неналичие или забрана[19]), новогръцкият език се отличава с наличие на синтактични конструкции, съдържащи различен отрицателен елемент (***δεν, μην, όχι***). Ако използваме определението на Л. Лашкова, тези различни по структура конструк-

ции „образуват синтактична парадигма, тъй като всички притежават съответния формален признак, който ги превръща в отрицателни, и се противопоставят на съответните им положителни конструкции (без отрицателен елемент)“ (Лашкова/Lashkova 1974: 144–145). С други думи, хетерогенността на отрицателните маркери в новогръцки е убедително доказателство за синтактичната природа на отрицанието в този език.

Характерна за българския език е глаголната морфологична категория екзистенциален статус на действието (или резултата от действието), която няма аналог в съвременния гръцки език.

Прави впечатление, че за изразяване на значението отрицателна следходност в българския език съществува специален спомагателен глагол (***няма***), докато в гръцки се употребява частицата ***δε(ν)*** в съчетание с форма за бъдеще време. Същата комбинация в българския език се използва подчертано рядко и е стилистично маркирана (срв.: ***Не*** *ще кажа*), а в относителните следходни форми се реализира амфиболично – срв. ***Не*** *щях да пиша* = *Нямаше да пиша*, но и *Не исках да пиша*).

В хода на научния анализ бяха регистрирани и редица прояви на междуезикова симетрия между сравняваните езици:

- Склонност към „натрупване на отрицания“ (полинегация), т.е. „употреба на два и повече отрицателни компонента в границите на едно изречение“ (Лашкова/Lashkova 1973: 49).
- Употреба на двойно отрицание с утвърдителна семантика (т.нар. отрицание на отрицанието) – срв.: *Точно ти* ***не*** *може да* ***не*** *знаеш* (= *Точно ти знаеш*) / *Ακριβώς εσύ* ***δεν*** *μπορεί να μην ξέρεις* (= *Ακριβώς εσύ ξέρεις*), ***Не*** *мога да* ***не*** *му кажа* (= *Нужно е/трябва да му кажа*) / ***Δεν*** *μπορώ να* ***μήν*** *του πω* (= *Είναι απαραίτητο/πρέπει να του πω*) и др. под.
- Самостоятелна употреба на отрицателната частица ***нито*** **(*ούτε*)** в безглаголни изречения.
- Употреба на аналогични квазиотрицателни конструкции;
- Изразяване на отрицателна семантика посредством съотносителните съюзи ***нито-нито (ни-ни); ούτε-ούτε, ουδέ-ουδέ, μήτε-μήτε, μηδέ-μηδέ.*** Когато еднородните конструкции с тези съюзи са употребени преди глагола сказуемо, и в двата езика той може да бъде в положителна форма. По думите на Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 1974: 82) това се дължи „на голямата сила на повтарящия се знак за отрицание ***нито*** или ***ни***“ (респ. гр. *ούτε, ουδέ* и др.).

Надяваме се представените по-горе заключения, макар и без претенции за изчерпателност, да бъдат поредно доказателство за това колко важни за лингвистиката са контрастивните проучвания. Подобни изследвания не само предоставят полезен практико-приложен материал, който би улеснил преводаческата дейност, но имат и съществена теоретична стойност, тъй като през призмата на съпоставката се открояват по-ярко спецификите на отделните езици при вербализацията на различни понятийни категории.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

[1] Срв.: „*Не*-то и *да*-то несъмнено са свързани с вродената бинарност на човешкото мислене, за която пише К. Г. Юнг“ (Илиева/Ilieva 1995: 27).

[2] Според лингвистите съществуват два основни вида езиково отрицание: о б щ о (предикативно, приглаголно) и ч а с т н о (актантно и сирконстантно). При общото отрицание „се отрича самото сказуемо, т.е. изцяло се отрича приписваният на подлога признак или действие: *Брат ми* ***не замина*** *вчера за Прага със самолета*; *Иванов* ***няма да дойде*** *тази вечер*“ (Пашов/Pashov 1999: 299), докато при частното отрицание се отрича друга част на изречението — напр. ***Не брат*** *ми замина вчера за Прага със самолета*; *Брат ми замина* ***не вчера*** *за Прага със самолета* и др. (примерите са на Пашов/Pashov, цит. съч.: 300).

[3] Събирайки библиографски източници за настоящото изследване, констатирахме, че почти липсват публикации на български език, в които проблемът за изразяването на отрицание в новогръцкия език е основен обект на научен анализ. В известната монография на П. Асенова „Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз“ (вж. Асенова/Asenova 2002/2015) тази тема не е коментирана.

[4] В последните три примера глаголните форми изразяват забрана. Те се образуват винаги от безпредставъчни имперфективи или итеративи.

[5] Срв.: „Семантичното съдържание на морфологичната категория статус се основава на отношението на действието (или резултата от действието) към реалността, т.е. [...] то се характеризира само за себе си, независимо от говорещото лице, глаголното лице и изказването” (Куцаров/Kutsarov 2007: 372–373). Идеята за съществуване на морфологична категория, в рамките на която се противопоставят отрицателните и неотрицателните глаголни форми, се споделя и от В. Маровска (Маровска/Marovska 2007).

[6] Понятието „екзистенция“ в случая се тълкува в широк смисъл и включва в семантичния си обсег както идеята за реални, така и за ирреални (хипотетични) действия и състояния – срв.: *чета –* ***не*** *чета; бих чел –* ***не*** *бих чел, нека чете – нека* ***не*** *чете* и др.

[7] Използваме понятието „полярност“ като синоним на познатия в българската лингвистика термин „статусност“, с помощта на който бива означавана функционално-семантична категория (ФСК) , основаваща се „на характеристиката на действието (или резултата от действието) по отношение на неговата наличност или отсъствие“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 139). Основанията за подобна замяна са свързани с факта, че първото название е по-„прозрачно“ в ролята си на родово понятие, включващо в семантичния си обсег както отрицанието, така и утвърждението, и може да бъде сполучливо използвано при номиниране на съответната ФСК.

[8] Е. Ю. Иванова и А. А. Градинарова отбелязват, че това е „най-характерната особеност на българското отрицателно изречение в съпоставка с руското“ (вж. Иванова, Градинарова/Ivanova, Gradinarova 2015: 82). Нашите наблюдения обаче показват, че аналогично явление се среща и в други славянски езици – срв. напр.: *Chcem piť* ***nie*** *kávu, ale čaj = Nechcem kávu, ale ča* (словашки), *Chcem piť* ***nie*** *kávu, ale čaj = Nechcem kávu, ale čaj* (словенски) и др.

[9] В други условия изреченията от разглеждания тип могат да включват приглаголно отрицание – срв.: ***Нито*** *упоението обаче,* ***нито*** *шумът на оживления град*

не *бяха прогонили от душата на депутата мъката за разпокъсаното отечество* (С. Радев).

[10] Тази употреба отличава българския език от всички останали славянски езици (с изключение на македонски), където сказуемото в подобни случаи може да бъде само в отрицателна форма – срв.: ***Нито*** *Мария,* ***нито*** *Стефан ме познават добре,* но: ***Нити*** *Марија,* ***нити*** *Стефан ме* ***не*** *познају добро* (сръбски); ***Ani*** *Maria,* ***ani*** *Stefan* ***nie*** *znają mnie dobrze* (полски). Друг е въпросът доколко е основателно да се говори за македонски език – термин, приет в конституцията на Република Северна Македония и използван в редица славистични центрове. Българската позиция по този въпрос е, че т.нар. македонски език е югозападна писмено-регионална норма на българския език (вж. *За официалния език на Република Северна Македония*. София, Издателство на БАН, 2020).

[11] По-подробно за това специфично имплицитно отрицание вж. Чакърова/Chakarova 2024.

[12] Цитираната статия на Ф. Ангелиева е от 1980 г., преди да бъде осъществена реформата на гръцкия правопис. Една от клаузите в тази реформа е отпадането на ударенията върху еднозрични думи, ако те не се нуждаят от смислово разграничаване. С оглед на коректността сме цитирали авторката, без да премахваме ударенията.

[13] Тук и по-нататък в изложението преводите от новогръцки на български език и обратно са на Д. Димитрова.

[14] Тук и на други места в изложението сме използвали буквален превод (независимо от факта, че не звучи добре на български език), за да илюстрираме структурнограматичните особености на новогръцкия еквивалент.

[15] Този пример е използван от авторките с друга цел, а именно, за да се илюстрира липсата на експлетивно отрицание в подчинени изречения в новогръцкия език.

[16] Същата частица може да се използва и като деривационен формант (вм. префикса ἀ/ν/) при образуване на отрицателни по смисъл съществителни, прилагателни, причастия, които са членувани в изречението – срв.: ἡ μή ἄλλαγή (= непромяната), τά μή κύρια ονόματα (= несобствените имена) (примерите са на Ангелиева/Angelieva 1980: 104) и др. Подобна е ситуацията и в българския език, където негиращият формант ***не*** се използва и като деривационен (в роля на префиксоид) – срв.: *нелесен, неприятел, непоканен, невинаги* и др.

[17] Поради ограничената си употреба този тип конструкции за изразяване на условност не е включен в таблицата, но пък са включени разновидности на първия тип, които се отличават с фреквентна употреба в новогръцкия език.

[18] Този съюз не се предпочита в разговорната практика на новогръцки език за разлика от предходния. Отличава се с архаичност. По-честа е употребата му в поезията, писмените текстове на философска, религиозна, историческа тематика.

[19] Безспорно е, че граматичната функция на частицата ***не*** е основната ѝ функция в глаголната система. Наред с това в българския език същият формант може да функционира и като деривационна морфема (напр. ***не****разбираем*), а при изразяване на частно отрицание и при отрицателен отговор на въпрос се употребява акцентуваният му омограф ***нè***. С други думи, ***не*** (в различните му функционални „превъплъщения“) се оказва основен маркер на българското отрицание.

ЛИТЕРАТУРА

Ангелиева 1980: *Ангелиева, Ф*. Оформяне на синтактичното отрицание в новогръцки език в сравнение с български. – *Език и литература*, № 5, с. 100–112.

Асенова 2002/2015: *Асенова, П.* Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз. Велико Търново, Фабер.

Брусева 2013: *Брусева, Г.* Развойни процеси в партиципиалната система на гръцкия език. – В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, т. 51, кн. 1, сб. Б, 2013 – Филология. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски, 2021, с. 171–181.

Иванова, Градинарова 2015: *Иванова, Е. Ю., А. А. Градинарова*. Синтаксическая система болгарского языка на фоне русского. Москва, Языки славянской культуры.

Илиева 1995: *Илиева, Л.* Отрицанието и езиковата структура. Grammatica conrta logicam. – *Съпоставително езикознание*, № 1, с. 19–28.

Кордовска 1998: *Кордовска, Р.* Изречения с асиметрично отрицание в съвременния български език. – *Български език и литература*, № 3, с. 3–8.

Куцаров 1985: *Куцаров, И.* Очерк по функционално-семантична граматика на българския език. Пловдив, Издтелство на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Куцаров 2007: *Куцаров, И.* Теоретична граматика на българския език. Морфология. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.

Лашкова 1974: *Лашкова, Л.* За някои проблеми на отрицанието в славянските езици. – *Български език*, № 1–2, с. 105–108.

Маровска 2007: *Маровска, В.* Стилистика на българския език. Пловдив, „КОТА Принт“ ООД.

Ницолова 1974: *Ницолова, Р.* Словоред и отрицание в българското сложно изречение. – *Език и литература*, № 4, 80–85.

Падучева 2013: *Падучева, Е. В.* Русское отрицательное предложение. Москва, Языки славянской культуры.

Пашов 1999: *Пашов, П*. Българска граматика. Пловдив, Хермес.

Търпоманова 2017: *Търпоманова, Е.* Плеонастично отрицание с „докато“ в български. – В: *Доклади от Юбилейната научна сесия „Съвременни тенденции в езиковедските изследвания (посветена на 85 години от рождението на проф. д.ф.н. Йордан Пенчев).* София, Издателство на БАН, с. 169–179.

Търпоманова, Добрева 2018, http: *Търпоманова, Е., И. Добрева*. Експлетивно отрицание в подчинени изречения, въведени с ‘докато (не)’: джудезмо в балкански контекст. – В: *Slavia Meridionalis*, 18. <https://doi.org/10.11649/sm.1664> [23.08.2025].

Чакърова 2019: *Чакърова, К.* Към въпроса за обособяването на глаголната категория статус в съвременния български език. – В: *Aut inveniam viam, aut faciam. Сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян Буров.* Велико Търново, с. 253–265.

Чакърова 2020: *Чакърова, К.* Лексикални средства за изразяване на негация в съвременния български език. – В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, т. 58, кн. 1, сб. А, 2020 – Филология. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски, 2021, с. 241–261.

Чакърова 2023: *Чакърова, К.* Словообразувателни средства за изразяване на отрицание в съвременния български език. – В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски*“, т. 61, кн. 1, сб. А, 2023 – Филология. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, с. 43–55.

Чакърова 2024: *Чакърова, К*. Имплицитното отрицание в съвременния български език. – *В лабиринта на словото. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Ваня Зидарова*, Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, с. 83–95.

Чакърова, Колева 2021: *Чакърова, К., Р. Колева.* Изразяването на общо отрицание в българския и немския език през призмата на съпоставката. – *Езиков свят*, т. 19, № 1, с. 45–56.

Чакърова, Кръстева 2024: *Чакърова, К., Х. Кръстева*. Фонетични средства за изразяване на отрицание в съвременния български език. – *Езиков свят*, т. 22, № 3, с. 7–21.

Шамрай 1981: *Шамрай, Т.* Относно семантичната интерпретация на изреченията с предлога *без* и съюза *без да*. – *Български език*, № 2, с. 154–156.

Шнирко 1995: *Шныркo, А. А.* Синтаксические особенности проявления категории отрицания в японском языке. – В: *Известия Восточного института*, № 2, с. 100–109.

Μπαμπινιωτης, Κοντός 1973: *Μπαμπινιωτης, Γ, Π. Κοντός.* Συγχρονικη γραμματικη της Κοινης Νεας Ελληνικης. Αθήνα, Θεωρια – Ασκησεις.

Κρασανάκης 2000: *Κρασανάκης, Α. Γ.* Ελληνικη γραμματικη (Αρχαιασ και Νεασ Ελληνικησ Γλωσσασ). Αθήνα, Εκδοσεισ “Αθηνα”.

Τριανταφυλλίδης 1982: *Τριανταφυλλίδης, Μ.* Νεοελληνική Γραμματική. Αθήνα, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων Αθηνα.

Τσαγγαλίδης, http: *Τσαγγαλίδης, Α.* Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής σε αλλόγλωσσους στην Ελλάδα. <file:///C:/Users/ghzUser/Downloads/rimaorologia.pdf > [23.08.2025].

Veludis 1982: *Veludis, Y.* Negation in Modern Greek. A dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy. Department of Linguistic Science. University of Reading, Reading, University Press.

Mackridge 1985: *Mackridge, P.* The Modern Greek Language. New York, Oxford University Press.

Holton et al. 2004: *Holton, D., P. Mackridge, I. Philippaki-Warburton.* Greek. An Essential Grammar of the Modern Language. London, Routledge.

REFERENCES

Angelieva 1980: *Angelieva, F.* Oformyane na sintaktichnoto otritsanie v novogratski ezik v sravnenie s balgarski. – *Ezik i literatura*, N 5, s. 100–112.

Asenova 2002/2015: *Asenova, P.* Balkansko ezikoznanie. Osnovni problemi na balkanskiya ezikov sayuz. Veliko Tarnovo, Faber.

Bampiniōtēs, Kondos 1973: *Bampiniōtēs, G., P. Kondos.* Synchronikē grammatike tēs Koinēs Neas Hellēnikēs. Athēna, Theoria – Askēseis.

Bruseva 2013: *Bruseva, G.* Razvoyni protsesi v partitsipialnata sistema na gratskiya ezik. – In: *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet "Paisii Hilendarski"*, t. 51, N 1, sb. B, 2013 – Filologiya. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo „Paisii Hilendarski, s. 171–181.

Chakarova 2019: *Chakarova, K.* Kam vaprosa za obosobyavaneto na glagolnata kategoriya status v savremenniya balgarski ezik. – In: *Aut inveniam viam, aut faciam. Sbornik v chest na chl.-kor. prof. d.f.n. Stoyan Burov*. Veliko Tarnovo, s. 253–265.

Chakarova 2020: *Chakarova, K.* Leksikalni sredstva za izrazyavane na negatsiya v savremenniya balgarski ezik. – In: *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet "Paisii Hilendarski"*, t. 58, kn. 1, sb. A, 2020 – Filologiya. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo "Paisii Hilendarski", 2021, s. 241–261.

Chakarova 2023: *Chakarova, K.* Slovoobrazuvatelni sredstva za izrazyavane na otritsanie v savremenniya balgarski ezik. – In: *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet "Paisii Hilendarski"*, t. 61, N 1, sb. A, 2023 – Filologiya. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo „Paisii Hilendarski, s. 43–55.

Chakarova 2023: *Chakarova, K.* Implitsitnoto otritsanie v savremenniya balgarski ezik. – In: *V labirinta na slovoto. Yubileen sbornik, posveten na prof.d.f.n. Vanya Zidarova*. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo "Paisii Hilendarski", s. 83–95.

Chakarova, Koleva 2021: *Chakarova, K., R. Koleva*. Izrazyavaneto na obshto otritsanie v balgarskiya i nemskiya ezik prez prizmata na sapostavkata. – *Ezikov svyat*, t. 19, N 1, s. 45–56.

Chakarova, Krasteva 2024: *Chakarova, K., H. Krasteva.* Fonetichni sredstva za izrazyavane na otritsanie v savremenniya balgarski ezik. – *Ezikov svyat*, t. 22, N 1, 2024, s. 7– 21.

Holton et al. 2004: *Holton, D., P. Mackridge, I. Philippaki-Warburton.* Greek. An Essential Grammar of the Modern Language. London, Routledge.

Ilieva 1995: *Ilieva, L.* Otritsanieto i ezikovata struktura. Grammatica contra logicam. – *Sapostavitelno ezikoznanie*, N 1, s. 19–28.

Ivanova, Gradinarova 2015: *Ivanova, E. Iu., A. A. Gradinarova*. Sintaksicheskaia sistema bolgarskogo iazyka na fone russkogo. Moskva, Iazyki slavian'skoi kul'tury.

Kordovska 1998: *Kordovska, R.* Izrecheniya s asimetrichno otritsanie v savremenniya balgarski ezik. – *Balgarski ezik i literatura*, N 3, s. 3–8.

Krasanakis 2000: *Krasanakis, A. G.* Ellēnikē grammatike (Archaias kai Neas Ellēnikēs Glōssēs). Athēna, Athēna.

Kutsarov 1985: *Kutsarov, I.* Ocherk po funktsionalno-semantichna gramatika na balgarskiya ezik. Plovdiv, Izdatelstvo na Plovdivskiya universitet "Paisii Hilendarski".

Kutsarov 2007: *Kutsarov, I.* Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo "Paisii Hilendarski".

Lashkova 1974: *Lashkova, L.* Za nyakoi problemi na otritsanieto v slavyanskite ezitsi. – *Balgarski ezik*, N 1–2, s. 105–108.

Mackridge 1985: *Mackridge, P.,* The Modern Greek Language. New York: Oxford University Press.

Marovska 2007: *Marovska, V.* Stilistika na balgarskiya ezik. Plovdiv, "KOTA Print OOD".
Nitsolova 1974: *Nitsolova, R.* Slovored i otritsanie v balgarskoto slozhno izrechenie. – *Ezik i literatura*, N 4, s. 80–85.
Paducheva 2013: *Paducheva, E. V.* Russkoe otritsatel'noe predlozhenie. Moskva, Iazyki slavianskoi kul'tury.
Pashov 1999: *Pashov, P*. Balgarska gramatika. Plovdiv, Hermes.
Shamray 1981: *Shamray, T.* Otnosno semantichnata interpretatsiya na izrecheniyata s predloga *bez* i sayuza *bez da*. – *Balgarski ezik*, N 2, s. 154–156.
Shnirko 1995: *Shnyrko, A. A.* Sintaksicheskie osobennosti proiavleniia kategorii otritsaniia v iaponskom iazyke. – *Izvestiia Vostochnogo instituta*, N 2, pp. 100–109.
Tarpomanova 2017: *Tarpomanova, E.* Pleonastichno otritsanie s „dokato" v balgarski. – In: *Dokladi ot Yubileynata nauchna sesiya "Savremenni tendentsii v ezikovedskite izsledvaniya (posvetena na 85 godini ot rozhdenieto na prof. d.f.n. Yordan Penchev)"*. Sofia, Izdatelstvo na BAN, s. 169–179.
Tarpomanova, Dobreva 2018: *Tarpomanova, E., I. Dobreva.* Ekspletivno otritsanie v podchineni izrecheniia, vavedeni s 'dokato (ne)': dzhudezmo v balkanski kontekst. – In: *Slavia Meridionalis*, 18. <https://doi.org/10.11649/sm.1664> [23.08. 2025].
Triantaphyllidēs 1982: *Triantaphyllidēs, M. Neoellēnikē grammatike.* Athēna, Organismos Ekdoseōs Didaktikōn Bibliōn.
Tsangalidēs, http: *Tsangalidēs, A. Diadromes stē didaskalia tēs Neas Hellēnikēs se alloglossous* stēn Hellada. <file:///C:/Users/ghzUser/Downloads/ rimaorologia.pdf > [23.08.2025].
Veludis 1982: *Veludis, Y.* Negation in Modern Greek. A dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy. Department of Linguistic Science. University of Reading.

✉ *Проф. д-р Красимира Чакърова*
✉ *Гл. ас. д-р Десислава Димитрова*
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"
Филологически факултет, Катедра по български език
ул. „Цар Асен" № 24, 4000 Пловдив, България

✉ *Prof. Dr. Krasimira Chakarova*
✉ *Assist. Prof. Dr. Desislava Dimitrova*
Plovdiv University "Paisii Hilendarski"
Faculty of Philology, Department of Bulgarian Language
24 Tsar Assen Str., 4000 Plovdiv, Bulgaria